

۲۲ تشرین ثانی ۱۹۱۷

سای : ۲۰

برنجی سنه

کتابخانه

علم ، صنعت و اخلاق دار هفته لی مجموع

....

چاوش بر آلیه باقیر مولانسی طوقاق ، فوشدی . مردیه دالیدی . قوروقاشی ، اوزانده ، قارا برک اوستنده داما قارا برکه کی یاواش یاواش ایلرله دوشان آلینه دقتله باندی . کوزلری کوچولندی . یووانندی . اوکلرند . برقاچ طوبده سوروکچورلری . بیکدن زیاده دیلر . حالبوکه حصارده کی غازیلر ؟ کندسیله برابر یوز اون دوت کیشتی ... اما . بنه خلرندن کیزلر ! دیدی . اوپانان یوقاری فوشوبوردی . حصار قاپینک آیه باغلانغانی اسرا ایتدی . صاریغی ، جبهسی ، قلیچی ، توفکی کفیرندی . اختیار طوبچی کنبه اوکاده همین خبر طوبلری ، فنی آمانسی سولیدی . بو برعادتدی . نعره اوغرایان بر پالاناهمین « اشارت طوبی » آتاریق اطرافنده کی فولهلری امدادیه یاغیردی .

براز سوکرا دوشان حصارک اوکنده ، حرب نظامه کیرمیش بولونپوردی . طوبلر ، باشیز ، کور اژدهرا یاوورلری کی سیاه آغزلری بدنه چورمندی . تورکه باغیدیر !
نزه نکلیمز وار . ایلچیمیزی اجیری آیریمیزک؟

....

قوروقاشی :

— آلیز ، کوندک ، کلین !

جوانی یردی .

بدلر ، قالانلر ، توفکی ، اوقل غازیله دولغدی . پالاناناه روسی ، نشستی ، کنی اولان ایک آرقداش بوشاده توفاق توفاق لافار سولوب بنه هرکی کولور یوردی . بونلرک ایکسته ده دل یرلرلی ، دل محمد ، دل خسرو ... سرحد هاربه لرند ، خیاله صیغایچی یارادقلرله ماسال فهراکلی کی ایشانیلار بر شیرت قازانان یایی دل هیچ بر نظامه هیچ بریده ، هیچ بر ضبط ورطه کیرمین ، دنیا شرفنده کوزلی اولایان آمادولو درویشلرند . هر طرفدن سوکرا قوتانلاری اولنره رته ، خلت ، مرصع قلیج کی خیار و برمه قاتنجه ، کولرلر : ایسته من ! فانی وجوده کفن کرکدر . خلت ناندلی سوندیربر ... یرلر ، حق اوغرنده کی غیرتینه اجرت ، مکافات ، شاباش قبول ایتزوردی . حرب اولنرک بایرامیدی توفکلر ، اوقلر آیلیمه .. طوبلر کورلیمکه .. قلیچلر ، قالانلر شاقیردامنه باشلادی همین جوشارلر ، کندیلرند کیرلر .. هارملر صاوردارق دوشان صفرینه صالدر برلر . آلهوی کوزلره تعقیب ایلیمه من بر جانلی یلدرم اولوب طووشوردی .

قوروقاشی اولنرک هرکی کولوردهن مناقه لری ، صاجا صایان سوزلری کولوسه برک دیکلرکن ایلچی یانته کتیریدلر ، ایک دله موصدی . هرکس قولاچ کیدلی . بو ایلچی تورجه بلیوردی . کتاخته تکلرلری سولیدی .

پالانانی صاران سکوتار قوماندای قیراجیندی . یاننده ایک پیکه یاقین محاربه واردی . غریظالک « ویه » ابله ویریلسی ایتتوردی . آتسه ، نوره ، حاجه ، ایغیه ، زووه بین ایدییور ، جیوق کیدرلرکن هافظله هیچ برزانی دوقوغایخته داتر سوز ویریبوردی .

قوروقاشی :

— پک اعلا حایدی کیت . بر آزامنده آکلاشم ، قراغزی سزه اوکلندن سوکرا یلدر بریز !

ده ایلچی آتاشانی کوندروب قاپیدن آندردی . سوکرا اطرافنده کیره دوندی . شوبله برکوز کزیردی . صیرتک خیف قاتیورنی اجیری چکایدی :

— ایشیندیکریا ، غازیلر ! دیدی ، قیراجین خان فیم یوز اون

توفکی قاچ کیشتی ؟ دیدی . بوتون کنج هاربلری احمد پک برارنده کونورمندی . حصارده کلمیضیقلرند ، بکچیلردن ، خاستارلندن ، اختیار سپاهلردن میارندی . همدی یوز اون اوچ کیشیدی ! دوشان غالباً توفکی پالانلارندن چکینبوردی . یوشه بورانی برقاچه مطلقاً آلهه قالاردی . براز آکید . ایه یوشولنو ، صوقو شیر ، دیرسکری دیادی . آتاشی باندی . ایک اوچ عسکر بیاض قویونلرک آراسنده دولاشیوردی . برداشی قارشینته کچدیک ایری بر قوی ، باشنه دوقوناق قیزدیر سور ، طوس ووردیوروردی . او برلری ، آلری سلاحلرند یووانی سیر ایدییورلری . باغیدری :

— اوپانابک شو حیوانه ...

....

عسکرلر باشلری تپهلرندن کلن سه دغرو قالدیریدلر . قورو قاضیدن همدی چکینلریدی . غایت سرته ، غایت تیزه ، غایت سکیرل برآدمدی . عاداتل کی برشیدی . صیاحدن آتشمه داتار غازیلار ، ذکر ایدر ، کیمکلی هیچ اویومازدی . داما پاتوب اویودنی قلعهده کورمه یوردی . والی احمد پک اوا « بزم یاراسا » دیردی . زوالیتک « دامالسر » دینلن خاستانی کرمتعهده واولر واریدی . تکرار باغیدری :

— هایدی ، آرتق آتقام اولوپور . اجیری آتک اولری .

....

عسکرلر قویونلری طوبلایغه باشلادیلر . قورو قاضینک دیرسکری آجیدی . دوغرولدی . تکرار سکوتاره باندی . اوست طرفنده کی کول کیری باقیر بلوچه کی بری قاپیوردی . قوغازله هوا به بوشانلیش برچووال جانل کومور آلهه لری کی قارماقارینیک کچورلر سکوت پارچالان کچکن ، سیوری سیرلیه غاغیلورلردی . قلینده اغیر برالم دوندی . « خیردرانالله ... دیدی . جانل اوقادار سفیلوریدیکه ... آلری آرتشمده ، یانی اوکده آیکه ، یاسدنی سیاه قاپلاماشلریه کورمه ز بر دقتله باقاری یاواش یاواش یوردی . دیر بر قارا کلن قویوسی آندیران مردیه پک دار باسماقارنده غایب اولدی .

... حرفه صای ، هرکس اوورکن ، اوه هر توفکی کی یته اوپانیدی ! سید اوداسک اوکنده کی طاش پالاقده ، ایک یوکوم آبدستی تازه لیوردی . کیدن کجه ، داما کولکدن آتکلری طوبلایما . مشدی . باغچه چیان قانی کرمده آسیق قاندیل ، سونوک ضیایله دیوارلری تیزتمیوردی .

... ه ، چاوش باشی .. ه ! ...

....

آلندن ابرینی باندی . قولاچ قازاندی . یوه فولده کی توفیکک سیدی . قوئلری سیوالی ، ایلاری جیلایق ، باشنده ناکیه ، همین یوقاری فوشدی . مردیه مده چاوشه راستکلدی . اونی ایتدی . یوردی . توفیکک یانته آتیلدی :

— نه وار ؟

— قلعهدن دوشان چچیور .

....

ازغوانی براسرک ایچنده سیاه برقایا کی دوران سکوتاره باندی . یوقایدن یه قویو ، اوژون برقارانی سوزلو یور ، پالانایه دوغرو آتیدوردی .

— بزه کلورل !

— هیدی . چاوشه دوندی :

— هایدی ، غازیلری اوپاندر . قوربان بایرانی بوکوند یا باغچ .

— فوش . بکاده چانوق طوبچی کونددر .

ساردقلى بالاقدان يوكه لن درين اوغولتوي هپ تكليف ايتىكلرى
« ويره » مناقشه سنك كورولتوسى سايورلردى .

....

آسىزىن » اوزانده كوتوك قوله لرند آيتلان « اشارت طوبىلىرى
ايشيدىلدى . بو « بز » دورت ناله كليوزا ! دىكدى . قوروقاشى
آليله حصارك قازيشنى آيدى . غريزغال غازيلرى « الله الله مانعا رايه
مدىش بره مان طيناي كي قيقىزدىلر . ايكي قولدن هجوم اولونوپوردى .
قوللاردن بريسه دلى خسرو . بريسه دلى محمد باش اولىندى .
اواده « غريزغال كنان يولردن برتوز دوماندر قالىيوردى .
نچه بيك آتلى امداده قوشوپور سايلىوردى . دوشمان بوحالى كورونجه
شاشيردى . ايكي آتش آراسنده قالدىغنى آكلادى حالبوكه نوزدومان
ايجنده باتلاشانلر اتخاچ بىش اون غازيدى .
.... بوزهن باشلادى !

دىل عمده دلى خسروك ساقلىرى دوشمانى قاچيرماق اچون
ايجيه ساييوردى . قوروقاشى جبهسى آتخىدى . آلىنده قلىچ ،
تضييع ايتدىكي غازيلرك آرقاسندن يورويوردى . دلى خسرو برسرخوش
كى قيراجىنك آلايه داللىن كييوردى . ايتانلماز برچاقوله
قاجانلر ينيشور ، ايكيه چييوردى .
قورو قاضىنك كوزلى دلى محمدى آوادى .
قاچىندى ، ياقىندى .
كورمىدى .

نجيا اوميدى ؟ يوره كي آغزىنه كلىدى . دوشمان صفه قارىتوب
قايناشان قولك آرقاسنده ايرى روجوديره اوزانغىدى ... آلى آلتىش
آدم قادار كندىسندن اوزاندى ... سياه پوكلك آتلى بر شوواليا
اوزون برغارغى بو اوزانمش وجوده سايلىيوردى . دورمادى .
ايهلرله دى . قوشاركن آياني برطاشه طايلىدى . يورالييوردى . قلىچ
ايلرى فيرلدى . مهن طولايلى . قالدى . دوشن قلىچنى آلدى .
دوغولدى . قوشاچى طرفه ياقدى . شوواليا آتندن انجىش ، قارغىلادى
شيدىك باشنى تىغدن آيرىمىدى . برآنده يوكىدىكي باش آلىنده ، يه
سياه برغرفيت كي شاخلانان آتته سيجرلدى . قاچاچىدى ... قورو
قاشى بوتون قوتيله اوكلان بىشك اچون قوشاركن يادىكده سول ايلرىسده
دىل خسرو قالدانى ساللايلاق ، آوازي چيقدى قادار باغرىيور :
— محمد ، محمد ! چانكى وىرك ! باشى ويره محمد !
.....

بونامعا اوقادار مدىش » اوقادار مؤثر ، اوقادار ياقىدىكده ...
قورو قاشى « واه ، دلى محمدش ! » ديه اولدىنى برده ديكيدى
قالىدى . دورو دورماز ، اوآن ، قرق آديم قادار ياتلاشدىنى كىك
باشل شيدىك بردن فيرلايدىكى دوردى . نفسى طلوئىدى . شاشيردى .
بوشاشىز وجود اوچار كي قوشوپوردى . كىندى كله سنى كوتورون
زهرلى شوواليايه يتيشىدى . آليله اوليه بر ووروش ووردىكده ... لعين
مهن پوكلك آتندن تيمى اوستى يورالايلى . كوتورمك ايتىدىكى
باش آلىدن يره درىشدى . دلى محمدك باشىز وجوىدى خالى ايتىش كي
آكيدى . بردن كىندى كىك باشى آلدى . مهن اوراچمه ، يورهن
بر قهرمان كي ، اوزايسوردى . بونى قورو قاضىدن باشقا كيسه
كورمىمىدى ! هر كىس قاجان دوشمانى ووراليوردى . يالكردىلر خسرو ...
« بوزك آق اولسون ، اى جلاسىن ! »
ديه باغىردى . سوكر قوروقاشى ده دغر و قوشارق ، سوردى :
— ناصل ، كوردكى بوجوانى ؟
....
— كورمىدكى ؟
....
— قورو قاشى سنى چىغارامادى . كوردىك خاره وانى طونوردى .

دورت كيدىن عبارت اولدىغىزى آكلامش . . اوزريزه ايكي بيك
كىله كلىدى . تكليف ايتدىكى « ويره » نى قبول ايتك ايتيه نلر وارسه
آليرنى قالدىرين !
.....

كىسه نك آلى قالىسادى .
— اوليه ايسه حاضر اولام . هايدى ...
بركورولتودر قويدى :
— حاضرز ،
— هيىز ، هيىز ،
— هيىز ، هيىز حاضرز .
— ميجرلر يزه ، قالدانلر يزه باغلى .
— اوقلر يزه باغلى .
— ياناغانلر يزه كىكن ...
— يوكون نصرت بزم .
— آمين ، آمين ...

....
قورو قاشى :
— يارب الماين ...
ديه آليرنى قالدىردى . بردهايه باشلا ياقىدى . دلى محمد يالين قلىچ
قارشىنه ديكيدى . يالايلى ، كوك كوزلور . كنىش بياش چهره سى
يكي دوشمن بر آكى كي يارليوردى :
— دعايى براق ، آفندى ، ديدى ، غرا دعادن افشدر . نكل .
لطف ايت . بزه شو قايى آج . فليكه دى قوروقى آت . ايشته
هيىز حاضرز . شو آياغزه كلن غرا فرسلى قاچيرمايالم .
قورو قاضىنك آليرى آتاشى دوشدى . دلى خسروده آرقاداشنك
يانت سو قولمىدى . بوتون غازيلر بوايى دلىك آرقاسنه اووشدى .
صانكه هيىس برآنده دلى اولدىلر .. هيىس برآغردن :
— آج بزه قايى ، آج ...

ديه باغرىشيمه باشلادىلر ! قورو قاضىنك ايرى باطلاق كوزلى
باشاردى . بوزى صاب سارى اولدى . اوزون سياه صاقلى يسيلىدى .
ايكي دلنى ييله تيرتمى ، بوتون غازيلرك ساجلرغى قورپه رتن الى بر
هرشه آتتىق قادار مؤثر سسله هايقيردى :
— ميدان اورى ! اى مردلر ! پادشاهز سايان غازى عشقنه
شو سوزى ديكىكيز . يم مرادم سزى غزادن منع ايتك دكلدر .
يوكون جان ، باش فدا اولسون ... باخصوص يارىش قوربان يارماي ...
قط ياتىز مقصدى نه ؟ يوكون چمه ... همده عره نه ... يوكون
ساجلر يزه عرفانده ، ديكير مؤمنلر جامىلارده بزم كي غازيلرك نصرت
اچون دعا ايتىكدهلر ... بونده شيهىمى اولان وارى ؟

— خاير ،
— خاير ، اصلا .
— خاير .
.....
— احوالده مناسب اولان بودركه بزه نمازلرغى ادا ايدىم .
كوزلر يزه باشى دوكلم . دعا ايدىم . برى بريزه حلاللاشم . سوكر
غرايه كرىشم . قالدانلر غازى ، كولنلر يزه نيد اولسون ! دنيا دى نام
ايله آيتلام . آخرتده ييغىم يزه كلىمى ديدىنه طوبىللام ... نه درىسكز ؟
— هاى ، هاى .
— موافق ،
— پاك اعلا !
.....

غازيلرك هيىس يوكاراشى اولدى . اوكله قادار دوردىلر . آبدست
آلدىلر ، نماز قىلدىلر ، تكيبر چىكدىلر ، حلاللاشدىلر . قياچىنلارده سكرلر ،

جاعتنه بوقرک باشنده قیلریمق ایستردی . آرتق نجات دپلسه ، نه مراد ایسه اوکا نایل اولوبوردی .
غیرغالبه ، قومو اولانغاره قورو قاضی ایچون « دل اولدی » دییورلردی . هرآن « با » بادهسی ایچیش ازی بر سرخوش کی نهایتس برغشی ، پائسز برشوق ، سکون بولاز بر هیرجان ایچنده یاشورودی . فقط ناسل « ده کیز چاناقه صیفنازه » اولک بویوک سیریده روحه صیفامدی . طاشدی . خروچ کونی کوردیکی خارقهی هرکه آکلاقمه باشلادی . حق داهای ایلری کیتدی ، چوق آبی اوفودینی مولد شریف لسانیه اوکون کوردیکی یازدی . بوزلرجه بئلاک بردسان [۱] دوزدی .
اما اورزمان آسکیوقی قایب اولوبوردی . روحه قویورقاراکنی دولدی . قلبه آبی بر آغیرلق چوکید . آرتق دل محمدییل نوردن مزاری ایچنده سوردیکی المی ذوقی کورمهش اولدی . ویرومیت اونی دهلیرتی . بیکدن ، ایچمکدن کسیدلی . برکون ینه بریشان ، قیرلده دوللاشیرکن دل خسروه راست کلدی . مکر اوده کزینوموش . آندنک یایله یاواشجه قورو قاضینک آرقاشنه دوقوندی .

— احق ، دیدی ، نه کوردیکی خلقه سوبلداک ؟ آدام کوردیکی قاله کچیررسه ، قازاندنی حالی قایب ایدهر . اگر سوبایدک کوردیک کرامته قولونجه قاراشه شاهده اولاجاقدی ...
قورو قاضی یار دیز چوکید آغلامه باشلادی :
— چوق بییام ، ده ایچلیدی ، لطف ایت . کل بی غفلت اویقوسندن اولایدر . بتم او کورمش اولدیم احوال نه حکمتدر ؟ ایچنده عقلی قاجیردیم بومهاست . بو هییت نه در ؟ غله سندن باشقا اونی کورمن اولدی ؟
— برکوره داهای وار . او « جان » هرکه کوروموز .
— کیمدر ؟
— بیلمزس ...
— باشقاری کورمیدی ده بز ایکیز نچون کوردهک ؟
— « شیدلاک زده سیدر ! » ایکیزده مطلقا شیددوشه جکر !
.....
.....

قورو قاضی کیتدیکه اولیه سرسری ، اولیه بریشان ، اولیه بریاد اولدیکه ... کندیشی اوقدار سوخن ولی احمد بک بیله ، بوندین کلنجه ، اولک حالارنه دایانامادی . نهایت « بو عجبوب برکیتسیدر . بالاناده خدمتندن اسفاده اولونماز . » دپه کیری بوندرمه کچبور اولدی ، آرادن آبی زمان کسیدی . اوزرکده هیچ برصلاح یوقدی . پاراشی نرسمندن حاصرنده بیله هرکس قورو قاضی اونوتدی . یالکن یازدینی دستان اوقونورون ، هیچ اونوتولیوردی .
.....

اونایکی سنه سوکرا
سکوتارک ضیعی آقتسای پارالیر پولاتلاریک مشهور قهرمان دلی خسروک — بر کولله بیله بارجالانیش — نهی یاننده اوزون بویو ، آق ساجلی ، آق قاسقالی ، پتیل جوبه بی برشید بولیدلر . قلبه یقاری بوزی قویون اوزاغش یانان بو شیدیک بویوک پتیل صارینی هنوز بوزولمئدی . اوزرکده هیچ برصلاح یوقدی . پاراشی نرسمندن اولدینی بللی دکلدی . کولنرجه سورهن محاصره شائنده هیچ کیسه بویله برآدام کورمه مئدی . ایچدن ایچیه تحقیقات یاپیلدی . کیم اولدینی برتولر آکلاشیلامادی .
او وقت برچوق غازلرک « غیب اوردوسندن اماده کلش بر ولی » ساندلاری بوشیدیه عجب ، غریغال حصارنک او آسکی عجبوب قاشیمیدی ؟

اولدینی برده اولیه دم دیک قالدی . [۱] سانکه اولمئدی . دلی خسرو اونی خیزله سارسدی :
— نه دورورسک به ، جان ! نه اولدک ، هایدی غریبه ...
دوشان غازیور ...
دلی خسروک قاقسای قورو قاضی به باشدن جان ویردی « الله الله » ده دیک ایلری به آتیلدی . مجاهدله قاریندی .
چنک آقنامه قادار سوردی .
ار میدانک قانی پوزینه کیمه سیاه ساجلرینی داغترکن منادینک :
— غازیلر حصاره !
— صامی دیوبلدی .

دوش غازیلر ایچنده قلیچندن قانلر داملائان قورو قاضی بر قاج سیاه به یشاده قالدی . پارالیری طاشیتدی . شید اولانلری صایدیردی . بونلر تام اون دویوز قهرمادی ... دوشان آلتش دورت جسد برافش ، دیکر تولولریک هینسی قایچمئدی . قورو قاضی صباحدن بری عک مش ، سواجیمش ، دوروب دیکلمه مئدی . پولاتلارینی شیدلری حصارک اوکندک میدانه بیکدیردی . شید دلی عهک لعنی کندی بولدی . کیک باشی قولوغنده ، اوپورکی ، ساکن یاتیوردی . اولدینی برده کومدوردی . سوکرا یاننده کیری سادی . بوناظه مزارک باشنه چوکید . از برتن « پس » اوقومعه باشلادی . دیشارلده کیسه یوقدی ، یالکر اوزانده پالانغا قاپسندکی نوبجی دولاشیوردی . قورو قاضی ، اوکون ، اوتورکن اوکندک مزارک بردن پتیل نورلرله ملوتوشدینی کوردی . سسی قیصلدی . درداقارنی اویشانامادی . چیکاری کئلمئدی . بوییلنورک ایچنده دلی عهکد قانی بوشنه ساریلش بیاض قانادی برمالکمه هم اونی نوردن اهریله اوقوبور ، هم آچق آلتی یورپوردی . بو صبحا ، بوییلنور یورپودی . طاشدی . بونو عالم بونورک ایچنده قالدی . قورو قاضینک کوزلری قاماشدی . روسی یاشی . کندن کیدی .

اوقی ، داهای ایلک دمه بویله درین اویقوبه دالمن کورمن بولداشلی زووله قادیردیلر . قولوقلرینه کیدیلر .
— مایدی قانی قانانچ ، دیدیلر ، ایچری کیر .
قورو قاضینک دلی بونلوشدی . جواب ویرمئدی . سرخوش کی سالانسالانا حصاره کوردی . حالا تیرته یوردی . پالانغا ایچنده دلی خسروک مزلندن کچرکن دوردی . قولانی ویردی ، آغلیبور ، ایکلوری دیه ... خاربدی ، شیر شیر ، آتق قاشیلور ، کینلر نورک سوبلوردی . سئلندی :
— خسرو !
— آقندم ؟

.....

قانی آچیلدی . قاشاغی آئنده ، قولری ، باجالری صیوالی ، باشی قانی دلی خسرو .. داهای قورو قاضی برشی سورمادن :
— کوردکی دلی عهکد دوقی ؟ دیدی .
— سزده بتم کی بورادن کوردیکری ؟
— « کوزلرله خود کیزلر یوقدر ! »
— کونتهک قانی قایب قایدی . بتم نورکونه باشلادی .

.....

قورو قاضی بالاناده صباغی دار ایتدی . کونش دوغمان دلی عهکد مزارنه قوشدی . آرتق بونون کولنرخی بومزارک باشنده کچیرسوردی . بومزارک دائی زیارتچی اولدی . بویوک بر طاش بوشوردی . یازدیردی . باشنه دیکدیردی . بش وقت غازلرخی بیله

[۱] غریغال قاشیمی مشهور دستانده کوردیکی بورسای « Hallucination » یازانن یرلان سوبلرکینه شوبه یمن ایدر :
« دلو حق ییلور یوسوزده کذاب یسق مصطفی و آل اصحاب »